

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Bölcsészkar
2025–2026-os tanév
III. év, I. félév

I. Általános információk

A tantárgy neve:

MA: Morfológia (morphologie, dialectologie maghiară)
MB: Morfológia (morphologie)
MM Morfológia (morphologie)

Kódja:

MA: LLM5124
MB: LLM5221
MM: LLM5024

Kreditszáma:

MA: a tantárgycsomagnak 6
MB: 4
MM: 7

Színhelye: Brassai terem

Az előadás időpontja: hétfő 12–14

Heti óraszám: 2 óra előadás + 1 óra szeminárium (MA, MB)
2 óra előadás + 2 óra szeminárium (MM)

II. A tantárgyfelelőssel kapcsolatos információk

Neve, beosztása: Dr. Kádár Edith, docens

Elérhetőség: unikornis2015@gmail.com, Teams chat

Fogadóóra: hétfő 14-16 (előzetes bejelentkezés¹ alapján küldök linket/105. tanszéki szoba)

Szemináriumvezető: Dr. Zsemlyei Borbála, adjunktus (zsemlyei@yahoo.com)

Fogadóóra: kedd 11–12 (102-es tanszéki szoba)

III. A tantárgy leírása:

A tantárgy az alaktan három fő területének, a ragozásnak, a szóképzésnek és a szóösszetételnek a problémáit egyrészt (és hangsúlyosan) a mondatban és morfológia, másrészt a szótár és morfológia, és kisebb részben a fonológia és morfológia kapcsolatrendszerében ragadja meg. Célja elsősorban nem a megszokott taxonómiák újramondása, hanem épp e relációk révén a szóelemek „mirevalóságának” felfedeztetése. Ezért az előadás:

- (a) a mondatnani relációkból kiindulva tárgyalja a mondatban szempontjából releváns, de a morfológia szabályai által létrehozott/ létrehozható morféma-kapcsolatokat, így a mondatbeli viszonyjelölés és az egyéb grammatikai információk kódolásának szükségességét mutatja a szóalakok létrejöttének mozgatórugójaként;

¹ Jelentkezni Teams privát chat-ben vagy az [unikornis2015@gmail.com-on](mailto:unikornis2015@gmail.com) lehet.

- (b) a szóalkotást, a képzett és összetett szavakat létrehozó morfológia szabályokat a szótár összefüggésében tárgyalja, mint olyan eljárásokat tehát, amelyek a szótár elemeit gazdagítják; ugyanakkor hangsúlyozza e folyamatok szintaktikai vonatkozásait is (pl. az összetett szavak tagjait sok esetben a szintagmáknál már megismert mondattani viszonyok kapcsolják össze; a képzés által is gyakran megváltozik a kiinduló szó lehetséges mondattani környezete stb.)

A morfológiával párhuzamosan a szófajtan kérdései is előkerülnek, a szóosztályok jellemzésében több (szintaktikai, szemantikai, morfológiai, kommunikációs-pragmatikai stb.) szempontot érvényesítve.

IV. Célok és kompetenciák:

A morfológia kurzus célja a morfológiai kutatás/elemezés alapvető tartalmainak bemutatása, módszereinek készségszintű elsajátíttatása, ezáltal a nyelvi rendszeren belüli összefüggések megláttatása és az elemzési készség fejlesztése; ugyanakkor rávezet a nyelvt(tan)i érvelés és bizonyítás, valamint a nyelvi anyaggal való munka módozataira és lehetőségeire. Az induktív módszer használata, a tudományos modellalkotás módozatainak szemléltetése, a rendszerszerűségek láttatása, az érvelésre fektetett hangsúly, valamint a szabályalkotási-/ szabályfelismerési és elemzőkészség fejlesztése több más tudományterületen, illetve tágabban, az élet több más területén felhasználható kompetenciák kialakítását segíti.

V. Kötelező olvasmány:

Kádár Edit: *Alaktan és szófajtan*. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár, 2007. (Az előadás- és szemináriumi témáknál megjelenő, J-vel jelölt számok ennek a jegyzetnek a lapszámait jelölik. Elérhető: [itt](#))

VI. Háttéranyag (igény szerint):

Kádár Edit (szerk.): *Feladatbank anyanyelvi tanórák tervezéséhez az V–VIII. osztályban*. 1. kötet. Ábel kiadó, Kolozsvár, 2017. (Rövidítve: FB1) – könyvtári belépővel a szkennelt változata is elérhető

Kádár Edit (szerk.): [Feladatbank anyanyelvi tanórák tervezéséhez az V–VIII. osztályban](#). 2. kötet. Ábel kiadó, Kolozsvár, 2018. (Rövidítve: FB2)

(E két kötet tanári segédanyag az érvényben levő V–VIII. osztályos tanterv nyelvi szemléletének értelmezéséhez, vagyis annak egy oktatható modelljét kínálja, amit az egyetemi képzés során – más szinten – a szaktudományokból megismer a tanárjelölt. A tapasztalat azt mutatja, hogy van, akiknek segítség ez a 10-14 évesek számára adaptált modell, és ők haszonnal forgathatják az előadások és szemináriumok háttéranyagaként. Ebben segítenek az órák tervezeténél megadott FB-lapszámok.)

VII. Az órák tervezete:

Megjegyzés: előadásokon az előző héten kiadott olvasnivaló alapján feltett kérdések, megjegyzések megbeszélése zajlik majd. Ezeket vasárnap reggel 10-ig lehet megfogalmazni, és az ehhez a [linkhez](#)

kapcsolt dokumentumba beírni. Ebben a dokumentumban emlékeztetőként szerepel az egyes dátumokra olvasandók pontos lapszáma is. Az előadások Teams kódja: j2t1mxr

1. Bevezető előadás: A féléves tananyagbeosztás, a felhasználandó/elolvasandó szakirodalom, valamint a követelmények (=a tantárgy teljesítésének feltételei) ismertetése; Nyelvtipológia; Morf, morféma, allomorf; Szó, szóalak.

2. előadás: Elemkészlet. (J 22–27)

3. előadás: Mit ír le a leíró morfológia? Beszédmű és beszédtevékenység. A szóelemekre bontás problémái. A disztribúciós elemzés és korlátai. Egy- és többalakúság. Produktív szabályok és/vagy sémák? (J, 43–46, 48–51, 46–47, 51–54)

4. előadás: Tő és toldalék. Zárt és nyílt tőosztályok. A toldalékok (affixumok). Előhangzó, kötőhangzó, tövéghangzó? (J 34–36, 54–56, 68–71)

5. előadás: Szótár és morfológia, szintaxis és morfológia. A toldalékomorféma-típusok. Inflexió és derivációs morféma. (J 27–30, 36–41)

6. előadás: Sorrendi szabályok. Szótár és morfológia – szóalkotás I. Szóképzés és a képzők 1. (J 42, 170–179)

7. előadás: Szótár és morfológia. – szóalkotás II. Összetétel, összetett szavak. (J 188–195, 179–182)

8. előadás: Szintaxis és morfológia 1. Alany és állítmány viszonya. A predikatív viszonyjelölők. Ikes igék mint állítmányok. Az ige határozott tárgya. (J 78–90)

9. előadás: Szintaxis és morfológia 2. Névszói és névszói-igei állítmányok. (J 91–93) Szintaxis és morfológia 3. A mondat igei jelölt kategóriái: igeidő, időjelek, jelöletlenség. (J 93–96) **FB2/174–246**

10. előadás: Szintaxis és morfológia 4. Igemód, módjelek, jelöletlenség. Kötő-felszólító mód (J 96–103) **FB1/172–173, 215–243, FB2/247–256, 270–292**

11. előadás: Szintaxis és morfológia 5. Feltételesmód-jeles igék (**FB2/247–256, 292–302**). Idő és mód összefüggései. (J 103–111/129)

12. előadás: Szintaxis és morfológia 6. Jelek és ragok a főnévi csoportban. (J 132–149)

13. előadás: Szófajtan. Általános kérdések. A mai magyar nyelv szófaji rendszere. (J 204–215) Névmások. (J 230–247)

14. előadás: Igenevek. (J 265–274)

1. szeminárium: A szóelemekre bontás: a disztribúciós módszer a gyakorlatban.

2. szeminárium: Tövek. Tőtípusok. Minek alapján beszélünk tőtípusokról? Milyen toldalékok előtti változás számít? Jelentésanilag elszigetelődött alakok: töváltozat vagy új szó? A tőtípusokkal kapcsolatos elemzési gyakorlatok. (J 51–68)

3. szeminárium: Toldaléktípusok. (J 38–41, 177–179) A tárgy és határozó inflexiói. Az esetragok szerepe. Az esetragok osztálya. Az esetragság kritériumai. (J 150–163)

4. szeminárium: Az ige és a főnév alakrendszeréhez kapcsolódó elemzési gyakorlatok.

5. **szeminárium:** A szófaji felosztás problémái. A szófajiság „arcai”. A mai magyar nyelv szófaji rendszere. (J 209–219) Alapszófajok. 1. Főnév. Melléknév. Számnév. Fogalmuk, osztályaik, lexikális, morfológiai és szintaktikai jellemzők. Elemzési gyakorlatok. (J 222–230)
6. **szeminárium:** Alapszófajok 2. Határozószó. Ige. Aspektus és akcióminőség. Igenemek. Elemzési gyakorlatok. (J 252–265)
7. **szeminárium:** Viszonyzó fogalma és fajtái. A segédige és egyéb segédzők. A segédigenevek. Névtő. Kötőszó. Igekötő. Névelő. Partikula. Tagadószó. Mondatszók. Indulatszó. Módosítószó. Interakciós mondat. Hangutánzó mondat. (J 283–305) Elemzési gyakorlatok.

VIII. Követelmények és a számonkérés módja:

- **Követelmények:** a tanult ismeretek alkalmazásának képessége, az elméleti és terminológiai ismeretek alaposága, következetes, logikus gondolkodásmód, a globális problémalátás, valamint a rendszeres (és rendszerbeli) összefüggések átlátásának képessége; biztonságos alak- és szófajti elemzés.
- **A számonkérés módja:** az alábbiak közül lehet választani (a részleteket a Teams Files menüpontjába feltöltött külön dokumentumok tartalmazzák):
 - A. **változat (egyéni)**
 - írásbeli vizsga (az előadások és a szemináriumok anyagából) – **50%**
 - a félév közben elvégzett egyéni feladat² (határidő: január 14.) – **50%**
 - B. **változat (csoportos)**
 - írásbeli vizsga (az előadások és a szemináriumok anyagából) – **50%**
 - a félév közben tanulócsoporthoz megadott feladatok (határidő az egyes feladatoknál): – **50%**

Figyelem! Október 12-én éjfélig kell Teams chatben jelezni, hogy ki mit választ a két lehetőség közül (a csoportokat elég egyik csoporttagnak bejelentenie). Az opciók (A. vagy B.) menet közben **nem** módosíthatók. (Persze a feladatokban kipróbálhatja magát az is, aki az A-t választja, csak nem jár érte pont.) A két változat részletes leírása a Teams-ben található.

Megjegyzés: Átlag **csak akkor** számolható, ha (a választott A. vagy B. változat szerinti) minden részjegyből sikerült megszerezni az átmenőt.

Magyar főszakon a naplőba bekerülő végső jegyben a morfológia 60%-ot, a dialektológia 40%-ot számít. A **megszerzett (=átmenő) részjegyek** 4 vizsgaidőszakon át érvényesek (azaz pl. a 2026. téli rendes vizsgaidőszakban megszerzett részjegy érvényes az azévi pótvizsga, a nyári felszámolóvizsga és

² A feladat a zsemlyei@yahoo.com címre küldendő. Ide írhattok akkor is, ha menet közben kérdéseitek lennének.

a 2027-es téli rendes vizsgaidőszakban). Ha ezalatt nem sikerül megszerezni a teljes jegyet, a részjegy elvész, és újra meg kell szerezni

IX. Szervezési kérdések, különleges helyzetek kezelése

[Órán való jelenlét, a vizsgára való jelentkezés feltételei, pótlási lehetőségek, a plagizálás következményei, a vizsgán történő csalás(i kísérletek) következményei, a fellebbezések orvoslása].

Az előadásokon a **jelenlét** nem kötelező, mindazonáltal tapasztalat, hogy pusztán a szemináriumok és a szakirodalom alapján nehezebb sikeres vizsgát tenni. A szemináriumok 30%-áról lehet hiányozni, ez azt jelenti, hogy a fél év alatt esedékes 7 szemináriumból kettőről (monoszakon a 14 szemináriumból 4-ről). Ennél több (részképzéssel/áthallgatással/egészségügyi okokkal nem indokolt) hiányzás esetén a szeminárium nem teljesítettnek minősül, ezért végső jegy nem számolható a tantárgyból.

Vizsgára **a választott vizsgaidőpont előtt legkevesebb 48 órával fel kell iratkozni** Teams-en a *Vizsgalista_alaktan* nevű táblázatban. Ez azért szükséges, hogy csak annyi vizsgalapot másoljunk, ahányan aznap vizsgáznának. Hadd éljenek a fák!

A vizsgán történő csalási kísérlet a vizsgáról való kizárással jár.

Minden egyéb, itt fel nem sorolt kérdésben a BBTE Chartájának és mellékleteinek rendelkezései a mérvadók.